

Міністерство культури України
Республіканський методичний кабінет навчальних
закладів мистецтв і культури

СПОРІДНЕНІ ТА ОРКЕСТРОВІ ІНСТРУМЕНТИ

ПРОГРАМА
для музичних училищ із спеціальності
№ № 0504 "Народні інструменти"

Київ -1993

Обсяг курсу:
для спеціального класу "Бандура" - 38 год;
для інших інструментів - 75 год;
заняття індивідуальні.

Пояснювальна записка

Вивчення інструментів народного оркестру в музичних училищах із спеціальності №0504 "Народні інструменти" є складовою частиною професійної підготовки студентів до практичної роботи керівником самодіяльного творчого колективу.

Професія диригента оркестру вимагає від музичного працівника не тільки набуття суто диригентських навичок, але й, перш за все, уміння організувати колектив та навчити його учасників гри на інструментах, що входять до складу оркестру. Отже, кожен, хто прагне здобути кваліфікацію диригента оркестру, повинен не тільки в повному обсязі оволодіти комплексом теоретичних знань, а й грати на інструментах, що входять до складу оркестру народних інструментів.

Програмою передбачається вивчення народних інструментів, які найчастіше зустрічаються в інструментальних ансамблях та оркестрах. Ознайомлення з принципами гри на цих інструментах, що є спорідненими з іншими народними інструментами - такими як сопілка-дуденцівка, окарина, сурма, кобзи 4- та 5- струнні та інші, дає можливість музичному працівникові самостійно опанувати гру на них і використовувати їх у виконавській практиці. Вивчення інструментів народного оркестру базується на міжпредметних зв'язках з іншими спеціальними дисциплінами ("Інструментознавство", "Інструментування", "Оркестровий клас", "Диригування" та інш.), а також з предметами музично-теоретичного циклу.

Для студентів, які навчаються на народних інструментах, за винятком класу бандури, вивчення курсу "Споріднені та оркестрові інструменти" планується на протязі перших чотирьох семестрів і розраховано на 75 годин.

Для студентів класу бандури термін вивчення цього курсу розрахований на перші два семестри і складає 38 годин.

Метою вивчення предмета "Споріднені та оркестрові інструменти" є:

- оволодіння студентами основними навичками гри на інструментах народного оркестру;
- практичне вивчення художньо-виразових та технічних можливостей інструментів;
- ознайомлення з музичною літературою для народних інструментів;
- придбання необхідних знань, пов'язаних з методикою початкового етапу навчання гри на народних інструментах.

Зміст та послідовність занять визначаються індивідуальними робочими планами, які складаються на основі цієї програми. Індивідуальні робочі плани складаються педагогом на кожного студента, враховуючи його індивідуальні робочі здібності і затверджуються завідувачим цикловою комісією народних інструментів на початку кожного семестру. При складанні індивідуальних робочих планів з предмета, педагог може користуватись не тільки рекомендованими програмою навчальними посібниками, але й використовувати іншу літературу, яка б відповідала програмним вимогам з урахуванням здібностей студента.

Індивідуальні робочі плани повинні не тільки забезпечити засвоєння студентами обов'язкового мінімуму навчального матеріалу, але й сприяти зацікавленню поглибленого вивчення цього курсу. Успішне досягнення поставленої мети вимагає від студента, крім класних занять, під керівництвом педагога, наполегливої систематичної самостійної домашньої роботи.

На початку вивчення інструментів народного оркестру необхідно ознайомити студентів з основною метою і завданням предмета, пояснити його значення для подальшої практичної діяльності в якості диригента оркестру народних інструментів.

Укладачі: А.В.Григоренко, Н.Т.Григоренко,
Л.П.Коновенко, М.О.Смешко,
П.І.Теуту, В.В.Філіпов, викладачі
Київського музичного училища ім.
Р.М.Глієра

Рецензенти: - Л.Д.Матвійчук, старший
викладач Київської консерваторії
ім. П.І.Чайковського

О.М.Лозневої, викладач
Чернігівського музичного училища
ім. Л.М.Ревуцького

Відповідальний за випуск: С.П.Шинкаренко

Редактор: Л.В. Московченко

Програмою передбачається вивчення слідуєчих інструментів та оркестрових груп: домра(кобза) мала 4-струнна та її оркестрова група, балалайка-прима та її оркестрова група, цимбали, сопілка та її оркестрова група, баян, бандура, гітара.

Крім вище зазначених інструментів та їх оркестрових груп, при успішному достроковому засвоєнні студентом програмних вимог, за його бажанням (на останні години передбачені планом) можуть вивчатись інші народні інструменти, або продовжуватись поглиблене вивчення одного з оркестрових інструментів, які вивчалися за індивідуальним робочим планом.

Під час вивчення групи домр(кобза) та балалайок, більшість годин треба відвести на вивчення домри(кобзи) мадої та балалайки-прими. Це дасть можливість більш детально і поглиблено вивчити як технічні можливості інструмента, так і його колористичні особливості. Враховуючи той факт, що в навчальному оркестрі більшість студентів грають на додаткових інструментах, дозволяється відведення більшої кількості годин на той інструмент, на якому студент грає в оркестрі, не виключаючи вивчення інших інструментів оркестрової групи.

У зв'язку з необхідністю ознайомлення студентів із більшою кількістю народних інструментів, програмою пропонується вивчення двох інструментів паралельно(бандура і баян, сопілка і цимбали та інші) по 0,5 години тижневого навантаження на кожний інструмент. Такий розподіл годин збільшує строк вивчення студентом інструмента, що сприяє більш поглибленому засвоєнню ігрових навичок, а також свідоме ставлення до самостійної роботи з предмета. В залежності від виробничих обставин вивчення оркестрового інструмента може бути здійснено і у більш стислі строки, тобто по одній годині на тиждень.

По закінченні вивчення того чи іншого інструмента або групи інструментів, студент повинен уміти:

- самостійно настроїти струнний інструмент;
- зіграти гаму за вибором педагога, використовуючи різні прийоми гри;
- виконати дві п'єси напам'ять;
- усво відповіді на запитання про конструктивні особливості інструментів(назви основних частин), стрій, діапазон, особливості запису нот, виконавські можливості, а також про постановку ігрового апарата, про основні прийоми гри, штрихи та аплікатуру.

Контроль знань студентів

Поурочна система навчання дає можливість постійного контролю за виконанням студентом робочого плану. Якісне засвоєння предмета на протязі навчального року визначається оцінками поточної успішності. Підсумкова оцінка виставляється педагогом на контрольному уроці в кінці семестру, на якому студент повинен виконати 2-3 твори на одному або декількох оркестрових інструментах (за вибором педагога), зіграти гаму різними прийомами, штрихами, відповіді на теоретичні запитання (Конструктивні особливості інструмента, стрій, діапазон, особливості запису нот, постановка ігрового апарата, прийоми гри та інші). При сумляючому ставленні студента до занять і якісному виконанні індивідуального робочого плану, педагог має право звільнити його від контрольного уроку і виставити підсумкову оцінку за семестр на підставі поточної успішності.

Рекомендований розподіл навчальних годин та послідовність у вивченні інструментів студентами спеціального класу "Бандура"

Семестри	Назва оркестрових інструментів	Кількість годин
I-й семестр 19 годин	Балалайка -прима та альт	6 год.
	Балалайка секунда, бас (ж-бас)	3 год.
	Домра (кобза) мала, тенор	7 год.
	Домра (кобза) альт, бас (ж-бас)	3 год.
II-й семестр 16 годин	Цимбали	6 год.
	Сопілка	5 год.
	Баян	5 год.

Рекомендований розподіл навчальних годин та послідовність у вивченні інструментів студентами інших спеціальних класів

Семестри	Спеціальне Акордеоно Баяни	Спеціальне Балалайки	Спеціальне Гітари	Спеціальне Домри	Спеціальне Цимбали
I-й семестр 19 год.	4 струнна домра (кобза) та її оркестрова група	Цимбали Сопілка	Балалайка прима та її оркестрова група	Цимбали Сопілка	Балалайка прима та її оркестрова група
2-й семестр 16 год.	Балалайка прима та її оркестрова група	4 струнна домра (кобза) та її оркестрова група	4 струнна домра (кобза) та її оркестрова група	Балалайка прима та її оркестрова група	Сопілка Гітара
3-й семестр 18 год.	Бандура Гітара	Бандура Баян	Цимбали Сопілка	Бандура Баян	4 струнна домра (кобза) та її оркестрова група
4-й семестр 16 год.	Цимбали Сопілка	Акомпону ючі балалайки. Гітара.	Бандура Баян	Оркестрова група домр/кобз Гітара.	Бандура Баян

Послідовність вивчення інструментів у семестрах може бути змінена у зв'язку з виробничою необхідністю, але загальний обсяг навчальних годин повинен залишатися без змін.

Бандура

Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

Бандура входить до складу багатьох різноманітних народних інструментальних, вокальних ансамблів як аматорських, так і професійних. Її сріблястий звук добре поєднується з багатьма народними інструментами і надає ансамблю особливого, неповторного звукового забарвлення. Отже, кожному керівнику творчого колективу слід бути добре обізнаним з бандурою.

Під час навчання на бандурі студенту належить:

- отримати загальне уявлення про конструктивні особливості інструмента, стрій, діапазон, принципи закріплення струн та настроювання інструмента, умови користування інструментом та його зберігання;
- засвоїти основні положення постановки ігрового апарату та принципи звукодобування;

- виробити раціональні ігрові рухи правої та лівої рук;

- мати уяву про колористичні особливості інструмента, його роль в оркестрі, спосіб запису нот;

- засвоїти основні аппікатурні принципи;

- знати принципи використання перемикачів.

За період навчання студент повинен:

- навчитись грати однооктавні та двооктавні гами до 2-х знаків (окремо правою та лівою руками), арпеджіо, акорди основних ступенів ладу; гами До мажор та Соль мажор двома руками у повільному темпі;

- прочитати з листа 1-2 етюди, 4-5 п'єс з репертуару 1-го - 2-го класів школи естетичного виховання.

В кінці семестру на контрольному уроці студенту слід виконати:

- одну гаму (однією або двома руками) за вибором педагога;

- одну п'єсу або етюд;

- відповісти на теоретичні запитання з курсу.

Приблизні зразки програм контрольних уроків.

I 1. Гама До мажор двома руками в усі ок.

2. Шітте Л. Етюд.

3. Кабалецький Д. Маленька полька.

II 1. Гама До мажор терціями та секстами (правою рукою).

2. Українська народна пісня "Ой ти, дівчино, заручена".

3. Назвати основні частини бандури.

III 1. Тризвук з об'ярженнями та арпеджіо в гамі Соль мажор (правою рукою).

2. Українська народна пісня "Дощик".

Рекомендовані збірки.

1. Балтан С. Омельченко А. Школа гри на бандурі. К.: Музична Україна, 1984

2. Бандура. 1 клас ДМШ. Упорядник Гвоздь М. К.: Музична Україна, 1988

3. Лобко М. П'єси для бандури. К.: Музична Україна, 1975

4. Омельченко А. Школа гри на бандурі, 1 клас. К.: Музична Україна, 1975

5. Омельченко А. Школа гри на бандурі, 2 клас. К.: Музична Україна, 1977

6. Опришко М Школа гри на бандурі. К.: Музична Україна, 1984

Репертуарний список

Білоруський народний танок "Юрачка" №3

Білоруська полька №2

Білоруська народна пісня "Перелінька" №2

Білоруська народна пісня "Дудочка-дуда" №2

Білоруська народна пісня "Гей, Балкан" №2 Вrame Й. Петрушка №1

Гайда Й. Андайте №1 Говорущко П. Обробка захарьатського народного танцю "Верховина" №4

Грузинська народна пісня "Світлячок" №5

Грузинська народна пісня "Суліко" №3

Естонський танок №3

Кабалецький Д. Маленька полька №2

Козицький П. Веснянка №1

Кирейко В. Танець №2

Величальна №2

Веснянка №2

Лобко М. Полька №6

Обр. рос. нар. пісні "Ноченька" №1

Моравський танок №2

Моравська народна пісня "Зашуміли гори" №5

Моцарт В. Азбука №4

Моцарт В. Пісенька №3

Вступ до хору дзвіночків з опери "Чарівна флейта" №1

Мисков К. "На галявині" №2

Німедька народна пісня "Візник і паромник" №5

Польська народна пісня "Зозуленька" №4

"Веселий хоровод" №2

"Жарт" №2

Російська народна пісня "Ивушка" №2

"Ты пойді, моя коровушка, домой" №4

Сільванський М. Вальс №1

Соловйов О. Полька №4

Степаненко М. Танок №2

Степаненко М. "Лялька танцює" №2

Таловири В. Менует №1 №2

Менует №2 №2 Польська народна пісня

Українські народні пісні "За городом качки пливуть" №6

"Ой за гаєм, гаєм" №4

"В Харкові дощ іде" №3

"Ой лопнув обруч" №6

"Корольок" №6

"Дівчино кохавая" №6

"По дорозі жує" №4

"У сусіда хата біла" №3

"Ой ходила дівчина бережком" №3

"Ніч яка місячна" №3

"Вечір на дворі" №3

"Як я сіво грабала" №2

"Ой гила, гила, гусоньки" №2

"Ой у полі нива" №2

"Пошід терном стежечка" №2

"По діброві вітер віє" №2

"Думи мої" №2

"Там де Ятрань" №2

"Ой ти, дівчино заручена" №2

"Дощик" №2

"Іхав козак потайком" №2

"Гаю, гаю, зелен розмаю" №2

"В кінці греблі шумлять верби" №2

"Ой з-за гори кам'яної" №2

"Ой під горою, під перевозом" №2

"Гей у лісі, в лісі" №2

"Ой вербо, вербо" №2

"Сивий голубочку" №2

"Ой наступила та чорна хмара" №2

"Ой по горі, по горі" №2

"Закувала зозуленька" №2

"Зашуміла лішнянька" №2

Українські народні танці "Козачок" №6

"Глодомийка" №2

* Примітка: Біля кожного твору зазначено порядковий номер під яким збірник з цим твором подано у рекомендованому списку.

"Метелиця" №4
 "Горлиця" №5
 "Гомак" №5
 "Гречаники" №2
 "Аркан" №2
 "Микола" №2
 "Полька" №2
 "Коваль" №2
 "Буянець" №2
 "Помело" №2
 Філіпп Г. Коліскова №2
 Чеська народна пісня №4
 Чеська народна пісня "Пастух" №5
 Щуровський Ю. П'єса №1
 Кінець літа №2
 Яворик О. Пісня №2

Баян

Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

На вивчення баяна відводиться 9 годин на семестр. Для подовження періоду роботи по оволодінню інструментом пропонується заняття проводити по 0,5 години на тиждень, або по одній годині у два тижні протягом семестру, можна проводити і у більш стислі строки, тобто по годині на тиждень.

Під час навчання гри на баяні студенту належить:

- ознайомитись з особливостями конструкції інструмента, назвою основних його частин та їх призначенням, звучанням інструмента, розташуванням звуків та прийомам запису нот;
- засвоїти діалезон лівої та правої клавіатури баяна;
- засвоїти основні положення посадки за інструментом та постановки ігрового апарату;
- оволодіти основними прийомами звуковидобування, штрихами (легато, нон-легато, стаккато) та прийомами ведення міха; - ознайомитись з оркестровою групою баянів та оркестрових гармонік. За семестр студент повинен:
- вивчити по одній мажорній та мінорній гамі з трьох рядів правої клавіатури та мажорну гаму на готових басах, короткі арпеджіо та трьохголосні акорди основних ступенів виконуваних гам на правій клавіатурі;
- вивчити один етюд та 2-3 п'єси різних за характером, складності за 1-й -2-й класи школи естетичного виховання.

Підбір музичного матеріалу можна здійснювати з чисельних збірок серії: "Школа гри на баяні", "Баян у музичній школі", "Репертуар баяніста-початківця" та інш.. Основною умовою вірного добору творів для вивчення є їх простота і доступність (з урахуванням здібностей студента), різноманітність за характером та стилем.

До завдань педагога входить ознайомити студента по можливості з найбільшою кількістю прийомів гри на інструменті.

В кінці семестру на контрольному уроці студент повинен:

- виконати дві п'єси напам'ять;
- зіграти одну гаму різними штрихами, арпеджіо та акорди основних ступенів ладу;
- відповісти на теоретичні запитання щодо конструкції баяна.

Приблизні зразки програм контрольних уроків.

I

Акімов Ю. Обр. російської народної пісні "Отдавали молоду".
 Калібініков В. "Журавель".

Гамма Соль мажор на стаккато та легато, короткі арпеджіо на нон-легато, акорди основних ступенів ладу.

II

Говорушко П. Обр. української народної пісні "Сів мужик просо".
 Глухарь Я. Народна пісня.
 Гама ля мінор (правою рукою) на легато, нон-легато; арпеджіо на стаккато, акорди.

Рекомендовані збірки.

1. Акімов Ю. Школа гри на баяні. М.: Советский композитор, 1990
  2. Баян і клас ДМШ. К.: Музична Україна, 1975
- Репертуарний список.
- Австрійська народна пісня "Насмешливая кукушка" №4
 Арро Е. Естонський народний танок №6
 Барток Б. Угорська народна пісня №1
 Білоруська народна пісня "Писар гусей ганяе" №5
 Волгарська народна пісня №8
 Васильєв-Вуглай Д. Осіння пісенька №2
 Вебер К. Коліскова №2
 Гайдн Й. Пісня. Військовий марш. №2
 Герчик В. Дошк. №2
 Глінка М. Полька. №3
 Хор селян з опери "Іван Сусанін". №1
 Глюк Х. Мелодія. №2
 Гурільов А. Пісенька. №8
 Кабалевський Д. Пісенька. №2
 Кос-Анатольський А. Гагілочка. №2
 Латвійська народна танцювальна. №5
 Лисенко М. Лисичка. №2
 Медін Я. Годинник. №4
 Метлов М. Павук та муха. №6
 Молдавський народний танок. №6
 Моцарт В. Алегро. №2
 М'яков К. Пісенька. №2
 Сумна пісенька. №8
 Польська народна пісня Веселий швець. №2
 Зозуленька. №7
 Російські народні пісні "Степь да степь кругом" №7
 "Лебедушка" №8
 "Я на камушке сижу" №2
 "В сыром бору тропинка" №5
 Саратовська частівка №5

Примітка: біля кожного твору зазначено порядковий номер під якою збірнику з цим твором подано у рекомендованому списку.

- Степовий Я. Бджілка №4
 Татарська народна пісня Дзеркало №8
 Українські народні пісні Танцювала риба з раком №2
 Ви музики, хлопці добрі №2
 Ой лопнув обруч №3
 За городом качки вливають №6
 Бандура №7
 Філіпенко А. Веселий музикант №2
 Святковий вальс №3
 Хрелніков Т. Пісня дівчини з оп. "В бурю" №1
 Чайкін М. "Наигрыш" №1
 Балалайка прима та її оркестрова група.
 Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

Під час навчання гри на балалайці-примі студенту належить

- отримати загальну уяву про конструктивні особливості інструмента, його настроювання, умови зберігання;
- засвоїти основні принципи положення ігрового апарату на інструменті; - оволодіти основними прийомами звуковидобування та

виконавськими штрихами: одинарним щипком, подвійним щипком та арпеджіато великим пальцем, бряцанням, тремоло на трьох струнах;

- виробити раціональні ігрові рухи лівої та правої рук;
- засвоїти загальні уявлення про позиції на балалайці;
- ознайомитись з оркестровими інструментами групи балалайок: секундою, альтом, басом, контрабасом;
- засвоїти конструктивні та темброві особливості кожного інструмента, стрій, діапазон, особливості запису нот, спосіб виготовлення медіатора, а також спосіб його утримання в руці під час гри, звуковидобування.

За семестр студент повинен:

- навчитись грати на балалайці-примі одинарним щипком у повільному темпі одно- та двооктавні гами та арпеджіато від звуків "ля", "мі", "фа";
- вивчити один етюд, дві п'єси, різні за характером;
- прочитати з листа 4-5 п'єс із репертуару 1-го - 2-го класів школи естетичного виховання, виконати 1-2 нескладні оркестрові партії, а також вправи в гамах на оволодіння різними прийомами звуковидобування, штрихами.

В кінці семестру або по закінченні вивчення даної групи балалайок, студенту слід:

- виконати два твори напам'ять (одну оркестрову партію по нотах) та гаму (за вибором педагога) різними штрихами;
- відповісти на запитання по оркестровій групі балалайок.

Приблизні зразки програм контрольних уроків.

1. Зіграти на балалайці-примі: російську народну пісню "Пошли я, выйду ль я", обр. А.Дорожніна.
2. Зіграти на балалайці-секунді (по нотах) оркестрову партію російської народної пісні "Уж ты, сад", обр. Ф.Німана.

II

1. Зіграти на балалайці-примі укр. нар. пісню "Журавель".
2. Зіграти на балалайці-бас (по нотах) оркестрову партію рос. нар. пісні "Эй ухнем", обр. А.Глазунова.

Рекомендовані збірки *

1. Дорожнін А. Самовчитель гри на балалайці. М.: Музыка, 1967
  2. Ілюхін А. Самовчитель гри на балалайці. М.: Музыка, 1971, 1974
  3. Первые шаги балалаечника. Вып. 13, М.: Музыка, 1968
  4. Педагогический репертуар балалаечника 1-2 кл. ДМШ. Вып. 1., М.: Музыка, 1972
  5. Хрестоматія балалаечника, 1-2 кл. ДМШ. Вып. 1., М.: Музыка, 1971
  6. Хрестоматія педагогічного репертуару для балалайки 1-2 кл. ДМШ. М.: Музыка, 1968
  7. Шалов А. Основи гри на балалайці (Методичні нотатки) Л.: Музыка, 1970
  8. Нечипоренко П., Мельников В. Школа гри на балалайці М.: Музыка, 1988
  9. Ілюхін А., Шишаков Ю. Російський народний оркестр (Школа колективної гри.) М.: Музыка, 1970
- Репертуарний список.
- Андреев В. "Былое на Волге". №9
- Вальс "Грезы"
- Вах Й. Менует №8
- Бетховен Л. Екосез №8
- Будашкін М. Танцювальна №8
- Вебер К. Хор мисливців з оп. "Чарівний стрілець". №8

* Примітка: біля кожного твору зазначено порядковий номер ... яким збірник з цим твором подано у рекомендованому списку

- Гайди Й. Менует №8
- Глінка М. "Гуде вітер" №8
- "Слався" хор з оп. "Іван Сусавін". №9
- Глазунов А. "Эй ухнем"; №9
- Голубовська Н. Марш. №9
- Дорожнін А. Обр. російських народних пісень "Пойду ль я, выйду ль я" №8
- "Научить ли ты Вавюша" №8
- Ілюхін О. Обр. української народної пісні "Кучерява Катерина" №8
- Варіації на тему російських народних пісень "На зеленом лугу" №2
- "Как со горки, со горы". №2
- "Как у наших у ворот". №2
- Обр. білоруської народної польки "Янка" №2
- Обр. чеської народної пісні "Аннушка" №2
- Кабалевський Д. Клоуни №8
- "Наш Край". №8
- Камалдінов Г. Латвійська полька. №9
- Красева М. Обр. української народної пісні "Іхав козак за Дунай" №9
- Куліков П. Білоруська полька. №9
- Північний наспів. №9
- Мусоргський М. Обр. російської народної пісні "Воле речки на лужайке" №9
- Хор з опери "Хованщина" №9
- Моцарт В. Варіації. №9
- Травнева пісня. №9
- Насолов Ю. Обр. російських народних пісень: "Я на горку шла" №9
- "Как у наших у ворот" №8
- "Как под яблонькой". №9
- Німан Ф. Обробка російської пісні "Уж ты, сад" №9
- Нечипоренко П. Хороводна. №8
- Прокоф'єв С. Марш. №9
- Рямський-Корсаков М. Обр. російської народної пісні "Ай во поле липенька" №9
- "Светит месяц"
- "Как у наших у ворот" №2
- "Вы послушайте, ребята..." №2
- "Степь да степь кругом". №2
- "Во поле береза стояла". №2
- Степанівський С. Обр. російської народної пісні "Під горою калина". №8
- Сичетинський Т. Обр. польської народної пісні "Зозуленька". №8
- Українські народні пісні "Метелиця". №8
- "Журавель". №8
- Фомін М. Обр. російських народних пісень "За речкою быстрою". №8
- "Я на камушке сижу" №8
- "Вавюша-ключник" №9
- Чайковський П. "Камаринська". №9
- Чекалов П. Обр. російської народної пісні "Из-под дуба". №8
- Шишаков Ю. Обр. українських народних пісень "Ой кум до куми" №8
- "Качки плывут" №8
- Обр. білоруських народних пісень "Кацилася чорна галка". №8
- "Перепілонька" №9
- Шопен Ф. Прелюдія №9
- Шишаков Ю. Обр. російських народних пісень "Не летай соловей" №9
- "Ходит зайка по саду" №9
- Марш №8
- Шостакович Д. Шарманка. №9
- Шуберт Ф. Вальс №8
- Лейдлер. №9

Етюди

Дорожнін А. Самовитель гри на балалайці №1
Нечипоренко П., Мельников В. Школа гри на балалайці №8
Чотириструнна домра(кобза) та її оркестрова група.
Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

Чотириструнна домра(кобза) є основою групою в народному оркестрі.
Отже, музичний керівник любого ансамблю або оркестру повинен бути добре обізнаним з усією групою домр-кобз.

Для більш надійного засвоєння основних постановочних моментів, принципів звуковидобування та вірних ігрових навичок, під час вивчення групи домр(кобза), пропонується більшу кількість годин виділити вивченню домри(кобзи) малої.

Під час навчання гри на чотириструнній домрі(кобзі) студенту необхідно:

- Оримати загальне уявлення про конструктивні особливості домри(кобзи) малої та її оркестрової групи;
- знати стрій, діапазон, принципи закріплення струн та настроювання інструмента, умови користування інструментом та його зберігання;
- засвоїти колористичні особливості інструментів, спосіб запису нот;
- знати принципи виготовлення та застосування медіаторів;
- засвоїти основні принципи постановки ігрового апарату та звуковидобування;

- оволодіти елементарними навичками гри та координації рук;
- оволодіти основними прийомами гри: ударом, *аркато* піццикато(великим пальцем правої руки) та виконавськими штрихами: стаккато, легато, *лон-легато*, маркато;

- отримати загальне уявлення про позиції, знати принципи переходу від однієї позиції до другої, вміти визначати позиції на інструменті, засвоїти основні аплікатурні принципи.

За семестр студент повинен:

- навчитись грати однооктавні та двооктавні гами до 4-х знаків у повільному темпі; вивчили 1 етюд, 2-3 п'єси різні за характером; прочитати з листа 4-5 п'єс із репертуару 1-го - 3-го класів школи естетичного виховання.

Під час вивчення інструментів оркестрової групи домр(кобза), пропонується використовувати нотний матеріал для домри(кобзи) малої, або фрагменти з оркестрових та ансамблевих партій.

В кінці семестру студент повинен виконати 2-3 твори на одному або декількох оркестрових інструментах (за вибором педагога), зіграти гаму різними прийомами гри, штрихами; відповісти на теоретичні запитання по домровій(кобзовій) групі оркестру.

Приблизні програми уроків.

I

Лисенко М. Колискова - домра(кобза) мала.
Римський-Корсаков М. "Я на камушке сижу" - домра(кобза) альт.
Гама Соль мажор на одній струні штрихом стаккато.

II

Українська народна пісня "Рече та стогне Дніпр широкий" - домра(кобза) мала.

Беріо Ш. Мелодія - домра(кобза) бас.
Гама сі мінор (натуральний) у дві октави штрихом детапе.

Рекомендовані збірки

1. Міхеліс В., Калінін А. Початкова школа гри на чотириструнній домрі. К.: Музична Україна, 1963
2. Альбом учня домриста. К.: Музична Україна, 1971
3. Гризодуб В., Міхеліс В. Школа гри на чотириструнній домрі. К.:Музична Україна, 1973
4. Попов В. Школа гри на чотириструнній домрі. М.-Л.: Советский композитор, 1964

5. Іл'юхін А., Шишаков Ю. Російський народний оркестр (Школа колективної гри) М.: Музика, 1970
6. Учебний репертуар ДМШ, Домра I клас. Упорядники: Белоконов М., Шелест М., Григоренко А., К.: Музична Україна, 1986, 1989
7. Учебний репертуар ДМШ, Домра 2 клас. Упорядники: Белоконов М., Шелест М., Григоренко А. К.: Музична Україна, 1988
8. Учебний репертуар ДМШ, Домра 3 клас. Упорядники: Белоконов М., Шелест М., Григоренко А. К.: Музична Україна, 1989

Репертуарний список

- Балканова Н. Обр. російської народної пісні "Сеяли девушки яровой хмель". №6
Марш жовтенят №4
Варток В. Дитяча п'єса. №6
Брамс Й. Петрушка. №6
Ветховен Л. Сурок. №4
Екссес. №4
Вебер К. Хор мисливців з оп. "Чарівний стрілець" №6
Запрошення до танцю. №2
Гайда Й. Менует. №2
Пісня. №3
Глінка М. Полька. №1
"Ты, соловушка, умолкни"
"Слався" з оп. "Іван Сусанін" №6
Обр. української народної пісні "Гуде вітер, вельми в полі" №1
Голубовська Н. Латвійська полька. №6
Дюссек І. Старовинний танок. №4
Золкін А. Танок пастуха. №6
Кабалевський Д. Наче марш. №3
Клоуни. №6
Кіркор Г. Обр. російської народної пісні "Уж как по мосту, мосточку".

№6

- Комаровський О. Обр. українських народних пісень "Соловьем залетным". №6
"Сидит ворон на дубу". №6
В зеленом саду
Кюї Ц. Жартівлива №3
Лисенко М. Обр. українських народних пісень "Сонце низенько" №1
"Лисичка" №1
Лукашук С. Полька. №3
Лядов А. Обр. російської народної пісні "Я с комариком плясала" №6
Мейтус Ю. Про дівчинку. №3
Моцарт В. Колискова. №6
Травнева. №6
Мусоргський М. Хор дівчат з оп. "Хованщина" №5
Біла річка на галявині. №5
Римський-Корсаков М. "Ай во поле липенька" №5
Хороводна з оп. "Світуровька". №5
"Я на камушке сижу" №1
Соколовський М. Мелодія №6
Стеценко К. Колискова №3
Тилик В. Пісня. №6
Танок. №6
Урожайна. №6
Осіній наспів. №6
Українські народні пісні: "На горі та льоя" №1
"Ой у полі" №1

* Примітка: біля кожного твору зазначено порядковий номер під яким збірка з цим твором подано у рекомендованому списку

"Рева та стоїє Дніпр широкий" №1
 "Ой Джигуне, Джигуне" №1
 "Ой вербо, вербо" №1
 Філіпенко А. "По малину в сад підемо" №6
 Хачатурян А. Андаятіно. №3
 Чайковський П. Італійська пісенька №1
 Старовинна французька пісенька. №1
 Шостакович Д. Шарманка. №5
 Шутенко К. Колицька. №6
 Шуберт Ф. Вальс. №3
 Шуман Р. Веселий селянин №6
 Марш №6
 Шуровський Ю.
 Вистрибцем №6
 На санчатах
 Прогулянка
 Вальс
 Пісня
 Танок
 Урожайна
 Осіяний наспів

Сопілка.

Рекомендації, учбові завдання та семестрові вимоги.

Сопілка є колористичним інструментом народного оркестру. Її використання в народних ансамблях та оркестрі народних інструментів надає звучанню своєрідне, яскраво-прозоре забарвлення, розширює колористичні барви музичних колективів.

Досить цікаво звучить сопілка в однорідному ансамблі. Вивчення сопілки дає можливість студентам поглибити свої знання не тільки з методики гри на сопілці та інших духових народних інструментах, але й ознайомитись з їх колористичним звучанням.

Вивчаючи цей інструмент протягом семестру студенту необхідно:

- ознайомитись з особливостями конструкції інструменту, основними аплікатурними принципами та прийомами гри, звучанням інструмента, принципом запису нот; придбати елементарні навички гри;
- вивчити аплікатуру гам до 2-х знаків; зіграти 2-3 етюди;
- прочитати з листа 4-5 п'єс з репертуару 1-го - 2-го класів школи естетичного виховання (клас флейти);

- ознайомитись з аплікатурними принципами гри на сопілках: пікколо, альт, тенор, бас.

Вкінці семестру на контрольному уроці студент повинен:

- зіграти одну гаму (за вибором педагога) та дві п'єси на одному або декількох інструментах.

Приблизні зразки програм контрольних уроків.

I

1. Гама До мажор на дві октави штрихом стакато (на сопілці-сопрано).
2. Глівка М. "Жайворонки" (на сопілці-сопрано).
3. Курченко О. "Заграй, мені, сопілочко" (на сопілці-бас по нотах).

II

1. Гама ля мінор мелодична на одну октаву (на сопілці-сопрано).
2. Гілик В. Дівочий танок (на сопілці-сопрано).
3. Білоруська народна пісня "Бульба" (на сопілці-тенорі по нотах).

III

1. Гама Соль мажор (сопілка альтова).
2. Українська народна пісня "Ой, під горою, під перевозом" (на сопілці-альті по нотах).
3. Обр. Лисенка М. "Чом, чом не прийшов" (на сопілці-сопрано).

Рекомендовані збірки.

1. "Райдуга" (Бібліотека народної самодіяльності) №19, К.:
2. Хрестоматія для флейти. М.: Музика, 1990
3. Учбовий репертуар для флейти 3 клас ДМШ. К.: Музична Україна, 1979

- Самовчитель гри на акордеоні. М.: "Советский композитор", 1990
5. П'єси початківця-акордеоніста. Кишинів., 1988
6. "На крилах мелодій", Кишинів., 1984
7. Альбом юного флейтиста. К.: Музична Україна, 1988

Репертуарний список .

- Александров Ан. "Частівка" №3
 "Новгородська полька" №3
 Бак Й.С. Пісня №2
 Брамс Й. "Петрушка" №2
 Білоруська народна пісня "Бульба" №1
 Біткін В. Соматина для нана та цимбалів №6
 Варламов О. "Червоний сарафан" №1
 Вівальді А. Уривок з "Маленької симфонії" №2
 Гайди Й. Серенада №7
 Гедько Марш №3
 Глівка М. Полька №2
 "Жайворонки" №2
 Глюк К. Танок №2
 Гуцал В. Пісня №1
 Вальс №1
 Жартівливий танок №1
 Гопак №1
 "Гречаники" №1
 Грузинська народна пісня "Світлячок" №1
 Кабалецький Д. Маленька полька №2
 Кирейко В. Танок №3
 Кореллі А. Сарабанда №7
 Курченко О. "Заграй мені, сопілочко" №1
 Луксенбург А. Хора №6
 Леонтович М. Котилася вірка №1
 Шедрівка №1
 Колядка №1
 Хороводна №1
 Лисенко М. "Чом, чом не прийшов" №1
 Лядов А. Гротеск №1
 Молдавська народна дойна "Міоріца"
 Молдавські народні танці "Хора" №1
 Весільна хора №1
 Дівоча хора №1
 Танок стариків №1
 Мрозек І. Українська думка №7
 Моцарт В. Алегретто №2
 Арія з оп. "Чарівна флейта" №2
 Пісня пастушка №2
 Моравська народна пісня "Йшла Маріяна" №1
 Полонський С. "Перепілонька" №2
 Полевой В. Мелодія №3
 Россіні Д. Альпійська пастушка №3
 Римський-Корсаков М. "Я на камушке сижу" №2
 Саульський Ю. Весела полька №3
 Сен-Санс К. Лебідь №3
 Словацька народна пісня "Не тиши ти мені ручку" №1

* Примітка: Біля кожного твору зазначено порядковий номер під яким збірник з цим твором подано у рекомендованому списку.

Танеев С. Вечір №1
 Тилик В. Дівочий танок №3
 Українські народні пісні "Ти казала: прийди, прийди" №1
 "Ой посіяв козак гречку" №1
 "На бережку у ставка" №1
 "Ой під горою, під перевозом" №1
 "Кладочка" №1
 "Зродилися терки" №1
 "Човен хитається" №1
 "Плескач" №1
 Чайковський П. Неаполітанська пісенька №3
 Щуровський Ю. Козачок №3

Цимбали.

Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

Цимбали є складовою частиною не тільки оркестру народних інструментів, але й чисельних різноманітних ансамблів типу троїстих музик. Діапазон використання цього інструмента досить широкий і різноманітний. Цимбали можуть виразно виконувати партію баса та акомпанементу, сольні мелодії. В окремих випадках цей інструмент нагадує звучання фортепіано або клавесину, а колористичне звучання його реєстрів можна порівняти з тембрами деяких інструментів симфонічного оркестру. Отже, використання цимбалів в сучасних народних оркестрах та інструментальних ансамблях є цілком закономірним.

Вивчення цього інструмента в курсі "Споріднені та оркестрові інструменти" допоможе студентам поглибити знання не тільки з методики гри на цимбалах, але й підготує до більш професійного, обгрунтованого використання колористичного звучання цимбалів в оркестрі під час вивчення предметів "Інструментоведення", та "Інструментування".

Отже, вивчаючи цей інструмент протягом семестру, студенту необхідно:

- ознайомитись з особливостями конструкції інструмента, назвою його основних частин та їх призначенням, звучанням інструмента, роташуванням звуків та принципами запису нот;
  - засвоїти основні положення посадки за інструментом та постановки ігрового апарата, способи утримання паличок та видобування звуку;
  - придбати елементарні навички гри та координації рук;
  - оволодіти основними виконавськими прийомами гри та штрихами стаккато, легато;
  - засвоїти способи закріплення струн та принципи настроювання цимбалів, розположення струн; діапазон та темброве звучання реєстрів інструмента;
  - вивчити: апплікатуру гам до 2-х знаків, 1-2 етюди, 2-і п'єси, різні за характером та прочитати з листа 4-5 п'єс із репертуару 1 - 2 кл. школи естетичного виховання;
  - набути елементарних навичок акомпанементу.
- В кінці семестру студент повинен виконати одну гаму (за вибором педагога), одну п'єсу та продемонструвати навички акомпанементу, побудованого на гармонії головних ступенів ладу.

Приблизані зразки програм контрольних уроків.

I

1. Гама Соль мажор на стаккато та арпеджіо основних ступенів ладу.
2. Щуровський Ю. "Пісня".

II

1. Гама До мажор ритмічними групуваннями по 2, 3, 4 ноти на акцент.
2. Українська народна пісня "Піють півні".

III

1. Гама До мажор. Продемонструвати навички акомпанементу на гармонії головних ступенів ладу.
2. Українська народна пісня "Казав мені батько".

Рекомендовані збірки.

1. Незовибатько О. Школа гри на цимбалах. К.: Музична Україна, 1966

2. Цимбали 1 - 2 клас ДМШ. К.: Музична Україна, 1984
3. Басурманов А. Самовчитель гри на баяні. М.: Музика, 1990

Репертуарний список.

Вах П. Паскалія №1

Влактер М. Катюша №3

Вілоруський народний танок Янка №3

Грузинський народний танок Леагішка №3

Іванов А. Обр. української народної пісні "Дизалюсь я на небо" №3

- Литовський народний танок Кубілас №2
 Незовибатько О. Вправа-етюд №1
 Козачок №1
 Польський народний танок Мазурка №2
 Російський танок №2
 Російська танцювальна Бариня №3
 Стеценко К. "Ой чого ти, дубе"
 Українські народні пісні "Сонце низенько" №3
 "Казав мені батько" №2
 "Я дівчина - наче троянда" №2
 Українські народні пісні "І шумить і гуде" №2
 "Піють півні" №1
 "Кажуть люди, кажуть" №1
 "Качка" №2
 "Співали дудки" №2
 Український народний танок Гопак №2
 Чайкіна М. Краков'як №3
 Чеська полька №2
 Щуровський Ю. Пісня №1
 Гітара (6-струнна) або Кобза (багатострунна).

Рекомендації, завдання та семестрові вимоги.

Відродження національної музичної культури викликало розвиток та удосконалення народного музичного інструментарію. Народними майстрами та виконавцями відроджуються старовинні народні музичні інструменти. Серед них і багатострунна (5-6-струнна) кобза, яка за своїм строем, прийомами гри та звуковидобуванням нагадує сучасну гітару, але дещо поступається перед останньою своїми звуковими якостями. Сьогодні багатострунна кобза набуває ширшого використання в інструментальних ансамблях, трістких музиках, оркестрах народних інструментів. Цей інструмент використовується в основному як акомпануючий, але на ньому, як і на гітарі, можна виконувати і сольні твори, де поєднується мелодія з гармонічним супроводом. Той, хто володіє гітарою, досить легко оволодіває грою на багатострунній кобзі. Отже, сучасному керівникові лютого творчого колективу необхідно бути добре обізнаним з цим інструментом, щоб кваліфіковано навчати гри на ньому учасників аматорських колективів.

Під час навчання студент повинен:

- отримати знання про конструктивні особливості інструмента, стрій, діапазон, принципи настроювання інструмента, умови користування ним та його зберігання;

- засвоїти основні положення постановки ігрового апарата та принципи звуковидобування;

- виробити раціональні ігрові рухи правої та лівої рук;

- засвоїти основні аплікатурні принципи.

За період навчання студенту необхідно:

- навчитись грати однооктавні та двооктавні гами до двох знаків основними прийомами гри;

- прочитати з листа 2-3 етюди, 4-5 п'єс з репертуару 1-го - 3-го класів школи естетичного виховання.

На контрольному уроці студент повинен виконати:

- одну гаму (за вибором викладача),

- одну п'єсу або етюд,

- відповісти на теоретичне запитання з курсу вивчення даного інструмента.

Рекомендовані посібники.

1. Агафонін П. Школа гри на 6-струнній гітарі. М.: Музика, 1983
2. Агуадо Д. Етюди для 6-струнної гітари. М.: Музика, 1979
3. Альмейда Л. Класична гітара у джазі. К.: Музична Україна, 1987
4. Болдирев І. П'єси для 6-струнної гітари. М.: Музика, 1978
5. Вокальні твори у супроводі гітари. Вип. 8. М.: Музика, 1976

6. Гітаристу-аматору. Вип. 8, упорядник Є.Ларічев. М.: Музика, 1979
7. Гітаристу-аматору. Вип. 1, уп. П.Вещицький. М.: Музика, 1977
8. Іванов-Крамської А. Школа гри на 6-струнній гітарі. М.: Музика, 1986
9. Гітаристу-аматору, Вип. 1, уп. А.Ніколаєв. М.: Музика, 1990
10. Від Ренесансу до наших днів. Вип. 1, уп. І.Пермяков. М.: Музика, 1986
11. Від Ренесансу до наших днів. Вип. 3, уп. І.Пермяков. М.: Музика, 1990
12. Музичні вечори №8, уп. М.Михайленко. К.: Музична Україна, 1984
13. П'єси для 6-струнної гітари. Вип. 8, М.: Музика, 1977
14. Популярна музика для гітари. Вип. 3, К.: Рад. композитор, 1986
15. Твори у супроводу гітари. Вип. 8. М.: Музика, 1988
16. Твори зарубіжних композиторів для флейти та 6-струнної гітари. упор. І.Пермяков. М.: Музика, 1986
17. Хрестоматія гітариста 4 - 5 кл. уп. Є.Ларічев. М.: Музика, 1986
19. Шестиструнна гітара, підготовчий та перший клас ДМШ. К.: Музична Україна, 1988

Репертуарний список *

- Агафонін П. Прелюд. №1
 Обр. рос. нар. пісні "Ой да ты калинушка". №1
 Варток Б. П'єса №1
 Агуадо Д. Тема та варіація. №1
 Волдирев І. Два музичних момента №4
 Бюхнер І. Котик №19
 Віла-Лобос Е. Падай, падай, м'яч. №7
 Віленський К. Прелюдія. №19
 Гріг Е. Листок з альбому. №1
 Глінка М. Турецький танок. №1
 Гречанинов А. Льон №1
 Гладков Г. Пісня Атамашки та різьбильників. №14
 Гурільов Г. Пісенька №19
 Глінка М. Обр. української народної пісні "Гуде вітер вельми в полі"
 №1
 Діабелі А. Менует №1
 Джуліані М. Андантіно №1
 Алегро №19
 Екссел №19
 Ляргето №1
 Іванов-Крамської І. 4 п'єси для початківців. №8
 Маленький вальс №8
 Танок №8
 Сумний маснів №8
 Каркасі М. Андантіно №19
 Анданте
 Прелюд
 Прелюд №1
 Карулі Ф. Вальс №1
 Танок №19
 Кост. Н. Рондолетто №1
 Лисенко М. Обр. української народної пісні "Гарбуз білий качається"
 №1
 Лидов А. Обр. російської народної пісні "Я пойду ля молоденька" №1
 Льюбет М. Прелюд №1
 Матвійчук Л. Пісня №19
 Марков В. Обр. "Камаринька" №7

* Примітки: Біля кожного твору вказано порядковий номер під яким збірник з цим твором подано у рекомендованому списку.

Морошкін В. обр. "Татарська жаргівлива" №1
Паганіні Н. Вальс №11
Російські народні пісні: "Во саду ли, в огороде". №1
-"Со вьюном я хожу" №1
-"Степь да степь кругом" №19
-"То не ветер ветку клонит" №19
-"Ходила младшенька" №19
Рамо Ф. Рігодон №1
Рамірес А. Мандрівник №10
Сароян С. Пісенька №19
Сарате Х. Самба №10
Сор Ф. Анданте №1
Межуєт №1
Теодоракіс М. Тема із к-му "Грек Зорба" №3
Українська народна пісня №3
Угорська народна пісня №1
Чайковський П. Неаполітанська пісенька №18
Французька пісенька №1